

Šiuo metu vyraujanti nežinomybė dėl COVID-19 pandemijos poveikio pasaulio ekonomikai ir didėjantys geopolitiniai nesutarimai daugelį įmonių verčia planuoti naujus ir nuolat besikeičiančius strateginius veiksmus, padėsiančius prisitaikyti prie esamos situacijos ir numatyti kylančias naujas rizikas. Esant tokiam neapibrėžtumui, daugelį dalykų tampa sudėtinga prognozuoti, o didelis nepastovumas pasaulinėse rinkose taip pat atsispindi valiutų kursuose, palūkanų normose ir žaliavų kainose. Tą puikiai buvo galima matyti šiais išskirtiniais metais, kada finansinių aktyvų kainų svyravimai mušė naujus pastarojo laikotarpio rekordus. Staigiai besikeičianti situacija finansų rinkose įmones, kurios tiesiogiai negali išvengti kylančios finansinės rizikos, verčia imtis naujų ir dar neišbandytų priemonių bei veiksmų, padedančių šią riziką kontroliuoti.

Dauguma Baltijos šalių įmonių vangiai naudoja išvestinius finansinius instrumentus

Veikdamos globalioje rinkoje, Baltijos šalių įmonės nėra išimtis, todėl taip pat susiduria su valiutų kursų, palūkanų normų ir žaliavų kainų svyravimų rizikomis. SEB bankas, siekdamas išsiaiškinti, kokia praktika taikoma Baltijos šalyse, išanalizavo 13 Lietuvos, 4 Latvijos ir 12 Estijos „Nasdaq Baltic“ biržoje oficialaus Baltijos sąrašo kotiruojamų įmonių (išskyrus finansinio sektoriaus įmones) skelbiamas finansines ataskaitas ir atkreipė dėmesį, kaip šios įmonės valdo rizikas. Šios analizės rezultatus vėliau buvo galima palyginti su Vokietijos DAX, Švedijos OMXS30 ir D. Britanijos FTSE100 akcijų indeksų sąrašuose esančių pagrindinių įmonių susiformavusia finansinės rizikos valdymo praktika.

Iš visų analizuotų Baltijos šalių įmonių, tik 28 proc. valdo paskolų palūkanų normos riziką, kintamas palūkanas keičiant į fiksuotas ir tam dažniausiai naudojant palūkanų normos apsikeitimo sandorius (ang. IRS). Tuo metu beveik visos Vokietijos, Švedijos ir D. Britanijos akcijų biržose kotiruojamos pagrindinės įmonės aktyviai valdo palūkanų normos didėjimo rizikas išvestiniais finansiniais sandoriais – šis rodiklis siekia net 85-96 proc. Verta paminėti, kad dalis Baltijos įmonių, kurios šiuo metu yra pasiskolinusios kintamomis palūkanomis, susiduria su šia rizika, tačiau nurodo, kad aktyviai stebi rinkos situaciją ir, pradėjus kilti palūkanoms, taip pat imtųsi veiksmų šią riziką valdyti ir mažinti.

Baltijos šalių įmonės skiria mažiau dėmesio ir valiutų kursų rizikos valdymui, lyginant su Vakarų Europos įmonėmis. Baltijos šalyse registruotos įmonės finansines ataskaitas pateikia eurai ir didžiąją dalį atsiskaitymų vykdo vietine valiuta, tačiau įmonės atsiskaitymams dažniausiai naudoja ir tokias valiutas, kaip JAV doleriai, Švedijos ir Norvegijos kronos. Kaip valiutos kurso svyravimų keliamos rizikos pavyzdį būtų galima pateikti EUR/USD kurso permainingą svyravimą, kada nuo pandemijos pradžios, kovo mėnesį, daugiau nei 6 proc. pabrangęs JAV doleris euro atžvilgiu, vėliau pradėjo silpnėti ir dabar per šį laikotarpį yra

praradęs daugiau nei 10 proc. savo vertės.

Nors finansų rinkos pasižymi vis didėjančiu nepastovumu, tik 14 proc. Baltijos įmonių teigia mažinančios valiutų svyravimų rizikas, naudodamos išvestinius draudimosi sandorius, kai Vokietijoje – net 92 proc., D. Britanijoje – 93 proc., Švedijoje – 87 proc. analizuotų įmonių reguliariai valdo šią riziką. Kaip ir Vakarų Europos šalyse, Baltijos šalių įmonės valiutų kursų rizikai suvaldyti dažniausiai naudoja išankstinius valiutos keitimo sandorius (ang. forward), šiek tiek rečiau – pasirinkimo sandorius (ang. opcion). Be šių populiariausių priemonių didžiosios Europos įmonės naudoja ir modernias, pasirinkimo sandoriais paremtas, draudimosi strategijas. Deja, šios strategijos Baltijos šalių įmonių šiuo metu dar nėra plačiai naudojamos.

Daugiau nei pusė Baltijos įmonių turi atstovybių ne euro zonos šalyse, tačiau jos neužsimena apie valiutų rizikos valdymo priemones arba laiko šią riziką nereikšminga, taigi, galime teigti, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos įmonės turi dar daug neišnaudotų galimybių aktyviau ir efektyviau valdyti valiutų kursų riziką. Visgi, tikėtina, kad dalis įmonių, bendradarbiaudamos su eksporto ir importo partneriais užsienio šalyse, išvengia užsienio valiutos rizikos, kadangi sutartys yra pasirašomos eurai arba yra susitariama valiutos kurso įtaką perkelti galutiniam vartotojams, keičiant prekių ar paslaugų kainoraščius.

Lietuvos įmonės aktyviausiai valdo finansines rizikas

Rečiausiai Baltijos ir Vakarų Europos įmonės susiduria su žaliavų kainų (žemės ūkio, energetikos produktų, pagrindinių ir tauriųjų metalų) rizika, nors žaliavų kainos yra linkusios daugiausiai svyruoti. Vien tik šiais metais Brent naftos kaina, rinkoje kainavusi 65 JAV dolerius už barelį, per kelis mėnesius atpigo beveik 60 proc., o vėliau nuo žemiausio kainos taško pabrango daugiau nei 70 proc. Taigi, vertinant tik tas įmones, kurioms ši rizika yra aktuali, galima teigti, kad kas ketvirta Baltijos įmonė draudžiasi nuo žaliavų kainų svyravimo rizikos. Palyginimui, Vokietijoje, D. Britanijoje ir Švedijoje beveik visos įmonės (atitinkamai 94 proc., 81 proc., 69 proc.), kurios savo veikloje naudoja įvairias biržines žaliavas, draudžiasi nuo šių kainų svyravimo rizikos.

Reikėtų pasidžiaugti, kad visos įmonės iš Baltijos oficialaus akcijų sąrašo, besidraudžiančios žaliavų rizikas, yra Lietuvos įmonės. Be to, jos taip pat išsiskiria iš visų analizuotų Baltijos šalių įmonių kaip aktyviausiai valdančios valiutų kursų ir palūkanų normų rizikas, naudodamos išvestinius finansinius instrumentus.

Apibendrinant šį tyrimą, galime teigti, kad nestabili ir sunkiai prognozuojama situacija pasaulio finansų rinkose skatina Baltijos šalių įmones skirti vis didesnę dėmesį finansinės

rizikos valdymui, tačiau, lyginant su Vokietijos, Švedijos ir D. Britanijos didžiausių įmonių praktika, joms vis dar yra daug erdvės šias rizikas valdyti aktyviau ir efektyviau, pasitelkiant modernias finansines priemones.

Taip pat reiktų atkreipti dėmesį, kad beveik visos didžiosios Europos įmonės turi pasitvirtinusios finansinės rizikos valdymo politikas, kurios tiksliai reglamentuoja įmonės draudimosi tikslus ir naudojamą draudimosi strategiją. Ši praktika Lietuvoje, kaip ir kitose Baltijos šalyse, nėra plačiai paplitusi ir tik dabar vis daugiau vietos įmonių išvelgia finansinės rizikos valdymo politikos teikiamą naudą įmonės finansinės veiklos tvarumui.

